

NOTA SOBRE EL CAPITELL ROMÀNIC DE SANT MARTÍ D'ARENYS DE MUNT

La comarca del Maresme, al contrari del que succeeix a l'època romana, durant l'alta edat mitjana és una comarca força empobrida; això es nota sobretot en els testimonis artístics que ens han arribat d'aquell moment. Per tant, l'escultura és quelcom escadusser, recordem que amb prou feines podem comptar fins a vuit peces com genuïnament d'aquell corrent artístic. En l'adjudicació d'obres s'han comès alguns petits errors, sobretot, en confondre obres d'art popular i més aviat matusser amb les produccions del Romànic. Recordem, a tall d'exemple, el famós grup d'apòstols que, provinents de Santa Maria, fins a l'any trenta-sis s'havien conservat a la capella de Sant Simó de Mataró, i que prestigiosos erudits i historiadors locals, entre ells Marià Ribas i Bertran i, també, Lluís Ferrer i Clariana, havien publicat creient que eren d'art romànic. En la *Guia del Romànic de la Comarca del Maresme*, aquestes notícies van ser recollides indicant la bibliografia. Durant els deu anys transcorreguts, des de l'esmentada publicació, s'ha anat aprofundint en l'estudi del tema, ampliant notablement els coneixements i les dades documentals sobre la presència d'aquest art a la comarca.

Quan vàrem publicar l'esmentada *Guia ...*, l'any 1982, vàrem rebre moltes crítiques, sobretot provinents de persones que, tot i estar interessades per aquest tema, mai no s'havien proposat de fer un recull més o menys exhaustiu dels vestigis físics que, classificables dins aquell corrent artístic, tenim encara en la nostra comarca. Si bé és cert que en principi semblava que hi havia alguns errors, aquests, en part, provenien del caire divulgatiu general que es cercava en el treball en qüestió. També hem d'admetre que l'obra va assolir de forma més que suficient l'objectiu que ens havíem marcat, com era la divulgació dels monuments i altres elements representatius de l'època. Ara, recentment, hem pogut tenir a les mans el volum XX de la col·lecció *Catalunya Romànica*, editat per Gran Enciclopèdia Catalana, i hem pogut escandalitzar-nos en veure com el capitell provinent de Sant Martí d'Arenys de Munt ha estat classificat com d'estil gòtic (1).

En defensa del que ja havíem indicat en la mateixa *Guia...* en l'apartat de Sant Martí d'Arenys, el qual havia estat una col·laboració de l'amic Francesc Forn (2), hem de dir que nosaltres considerem aquest capitell com un exemple excepcional del que formen les esporàdiques representacions escultòriques del romànic aquí al Maresme. Per tant, no estem gens d'acord amb la classificació efectuada per A. Aynier i A. Martí que el situen dins el gòtic.

Quasi bé tocant al Maresme, a Badalona mateix, més concretament en el temple de Sant Salvador de can Peixau, hi ha documentats dos capitells pràcticament idèntics, quant a tamany i decoració, al que ens ocupa. Es tracta de dos exemplars amb decoració a base de fulles palmades i treballats en pedra de gres. Joan Ross (3), que els ha estudiat, creu que poden ésser datats vers el segle X o la primera meitat del segle XI, i hi troba un cert paral·lelisme amb un que procedeix de Sant Pere de les Puelles (4) que presenta decoració de fulles palmades de disposició imbricada, i un altre, de Santa Eugènia de Berga, a l'Osona (5).

El primer capitell de can Peixau, treballat en pedra de Montjuïc, està força malmès. Els angles superiors són gairebé absents. En les fulles palmades que arrenquen de la base es veu un nexa d'unió, en relleu, en quart de circumferència. Les quatre fulles palmades són gairebé triangulars. En segon terme, apareixen els solcs de disposició quasi radial que, simulant un motiu vegetal estilitzat, trobem més ben acabats en els altres dos capitells. La base és força estreta en proporció amb la resta del capitell.

El segon capitell de can Peixau, fet en el mateix tipus de pedra que l'anterior, presenta un estat de conservació més satisfactori. Podem, fins i tot, apreciar la franja de l'àbac absent de decoració en la zona alta. Les quatre fulles palmades que hi arrenquen de la base tenen una estructura ogival com la de l'exemplar d'Arenys de Munt. En segon pla, també hi són presents els solcs paral·lels, però en disposició corbada. La base també és desproporcionada, i s'hi copsen algunes marques de cisell.

El capitell d'Arenys de Munt, d'idèntic material, en línies generals sembla que és el més intacte dels tres. L'àbac està pràcticament intacte. També presenta les quatre fulles palmades, característiques del taller d'origen, de forma ogival i corbades vers l'exterior. També té els solcs paral·lels en segon terme.

L'argument que A. Aynier i A. Martí ens donen per qualificar el capitell d'Arenys de Munt com a gòtic es basa en el seu reduït tamany i, sobretot, en la forma de la base, sense tenir en compte que aquesta darrera sembla que va ésser retocada més modernament, encara que molt poca cosa, ja que els altres exemplars també tenen una base semblant. L'explicació, l'haurien d'haver cercada en la forma que hom creu que tindria l'astràgal o element de connexió del capitell amb la columna i com anirien encaixats l'un amb l'altre, però d'això no diuen res.

Tampoc no es plantegen en cap moment l'anàlisi dels elements integrants de la decoració, ni la forma de l'àbac, ni els possibles paral·lels que de ben segur haurien trobat si els haguessin cercat. Això, gairebé, ens dona a entendre que, tal vegada, varen, fins i tot, realitzar l'estudi de la peça sense veure-la directament, i un altre fet que, lamentablement, també queda força palès, és la descoordinació existent entre els diferents treballs d'un mateix volum d'aquesta monumental obra que és la *Catalunya Romànica*.

Finalment, sols ens resta assenyalar que les semblances existents entre els capitells de can Peixau i el de Sant Martí d'Arenys de Munt no són cap casualitat, i ens vénen a demostrar que les tres produccions provindrien d'un mateix taller escultòric que treballaria, en aquell temps, entre altres, dins l'àmbit del que ara és el Maresme i el Barcelonès, atès la gran similitud de detalls que presenten les tres obres (6).

Grup d'Amics de l'Art Romànic
(Secció del Museu Comarcal del Maresme)

NOTES.

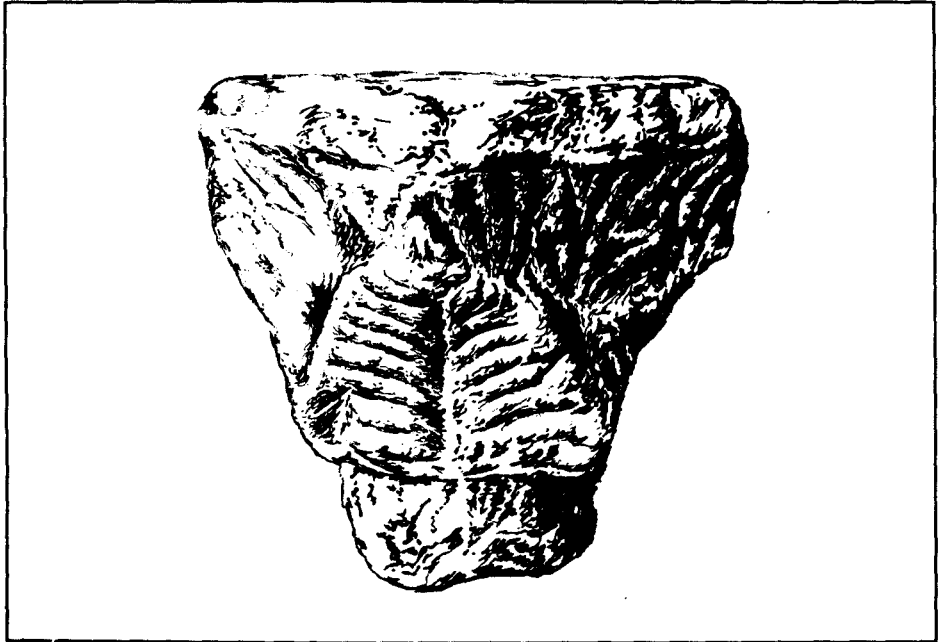
- 1.- A. AYNIER i A. MARTÍ. *Sant Martí d'Arenys de Munt*, dins vol. XX de *Catalunya Romànica*, p. 450.
- 2.- ALTIMIRA et alii. *Guia del Romànic de la comarca del Maresme*, p. 20 i 21.
- 3.- ROSÀS, J. *Sant Salvador de Can Peixau*, dins vol. XX de *Catalunya Romànica*, p. 141 i 142; CUYÀS, J. *Història de Badalona*, vol. IV, p. 98 i 99.
- 4.- PUIG i CADAFALCH, FALGUERA, GODAY. *L'arquitectura Romànica a Catalunya*, vol. II, p. 541.
- 5.- BARRAL, X. *L'Art Pre-romànic a Catalunya, Segles IX -X*, p. 116 i 117, núm. 257.
- 6.- Aprofitem per fer constar el nostre agraïment a Joan-F. Clariana per la seva col.laboració en la redacció d'aquesta nota, i a Enric Juhé per la realització de la part gràfica.

BIBLIOGRAFIA.

- ALTIMIRA, BOSCH, CLARIANA, CLIMENT, COLL, CRUZATE, FÀBREGAS, PICANYOL. *Guia del Romànic de la comarca del Maresme*. Mataró (Grup d'Amics de l'Art Romànic del Maresme, Ed. Museu Comarcal del Maresme, Mataró) 1982.
- AYNIER i RUART, Anna; MARTÍ i SANTANACH, Àngela. *Sant Martí d'Arenys de Munt* dins *Catalunya Romànica*, volum XX. Barcelona (Gran Enciclopèdia Catalana) 1992.
- BARRAL i ALTET, Xavier. *L'Art Pre-romànic a Catalunya, Segles IX-X*. Barcelona (Ed. 62 S.A.) 1981.
- CUYÀS i TOLOSA, Josep Maria. *Història de Badalona*, volum IV. Badalona, 1978.
- FERRER i CLARIANA, Lluís. *Santa Maria de Mataró*, volum I. Mataró, 1968.
- PUIG i CADAFALCH, J.; FALGUERA i SIVILLA, A. de; GODAY i CASALS, J.: *L'Arquitectura Romànica a Catalunya*, volum II. Barcelona (1a. Ed. Institut d'Estudis Catalans) 1907; (reedició Generalitat de Catalunya) 1983.
- RIBAS i BERTRAN, Marià. *Les imatges dels apòstols de la primitiva església parroquial de Santa Maria de Mataró* dins *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 3. Mataró, 1978.
- ROSÀS, Joan. *Sant Salvador de Can Peixau* dins *Catalunya Romànica*, volum XX. Barcelona (Gran Enciclopèdia Catalana) 1992; Mataró 1982.

Primer capitell de can Peixau de Badalona (dibuix: E. Juhé).

Segon capitell de can Peixau de Badalona (dibuix: E. Juhé).

Capitell de Sant Martí d'Arenys de Munt (dibuix: E. Juhé).